

Durdík, Tomáš

Hrad Karlík

Archaeologia historica. 2008, vol. 33, iss. [1], pp. 221-231

ISBN 978-80-7275-076-4

ISSN 0231-5823

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140760>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Hrad Karlík

TOMÁŠ DURDÍK

Abstrakt: Článek shrnuje dosavadní vědomosti (včetně výsledků komplexního povrchového průzkumu) o středoevropském hradu Karlík, ležícím bez bezprostředního kontaktu s osídlením v lesích nedaleko od Karlštejna. V literatuře se bez udání pramene vyskytl jako datum jeho vzniku rok 1358, jediná ověřitelná zpráva písemných pramenů dokládá jeho existenci v době okolo roku 1400. Předpokládá se, že nepřežil husitské války. Malý ostrožný hrad nebyl vybaven předhradím. Jeho čelo za šíjovým příkopem nejspíše zajišťoval lehceji ohrazený parkán. V čele se vypínala polygonální stavba nejspíše charakteru obytné věže, k níž se po straně malého dvorku přikládala další budova. Stavebníkem hradu, plnicího nejspíše zejména lovecké funkce, byl v době po založení Karlštejna Karel IV. Mezi jeho hradními novostavbami, mezi něž Karlík vcelku dobře zapadá, jde o nejmenší objekt.

Klíčová slova: Kastellologie – hrad – Karlík – středověk – architektura – středověká archeologie – Čechy.

Karlík Castle

Abstract: The article summarises existing knowledge of Karlík Castle (including the results of comprehensive surface research), situated in the woods not far from Karlštejn, central Bohemia, without any immediate contact with nearby settlements. Literature (without specifying a source) gives 1358 as the year of its establishment, while the only verifiable record confirms its existence around 1400. It is presumed that the castle did not survive the Hussite wars. A small castle on a promontory, it lacked bailey. Its frontal area, behind a spinal moat, was probably protected by a lightly-enclosed outer ward. The castle frontage was dominated by a polygonal construction, probably a residential tower, flanked by another building on the side of a small courtyard. The castle, probably chiefly associated with hunting, was built by King Charles IV after Karlštejn Castle. Karlík was the smallest of the castles constructed by this king.

Key words: Castellology – castle – Karlík – Middle Ages – architecture – medieval archaeology – Bohemia.

Populární divadelní hra Noc na Karlštejně Jaroslava Vrchlického pevně zafixovala v obecném povědomí hrad Karlík jako objekt náležející v sousedství Karlštejna českým královům. Bez tohoto uměleckého díla by nejspíše tato nenápadná a málo známá památka zcela upadla v zapomnění. Mnoho pozornosti se jí nedostalo ani v rámci českého kastellologického bádání (až Durdík 2005a), a to ani v rámci studia hradů svázaných s osobností Karla IV. V takto zaměřených pracích jsou jako hradní novostavby tohoto panovníka uváděny kromě nepochybně nejznámějšího Karlštejna (nejúplnější přehled informací a bibliografie k jednotlivým českým hradům viz Durdík 1999; 2002; 2005; 2008). Tyto práce již dále nebudou u jednotlivých lokalit z úsporných důvodů uváděny a zmíněna bude pouze novější monografická či speciální literatura; nejúplnější přehled bibliografie ke Karlštejnu viz Durdík–Gottfried–Horynová–Úlovec 1996) především nejlépe dochované hrady (např. Menclová 1976, 48–73) Kašperk (Karlsberg; naposledy Anderle 2005) a Radyně (Karlskronne), poněkud méně pak Hrádek u Purkarce (Karslhaus). Kromě přestaveb několika starších hradů však Karel IV. nechal vystavět i další, doposud spíše stranou zájmu stojící objekty. Do této skupiny nejspíše náleží i Karlík, který je zjevně zároveň i nejmenší hradní stavbou svého zakladatele.

Výpověď psané historie o tomto hradu u Dobřichovic je více než skoupá. Jeho založení Karlem IV. v roce 1358 bez udání pramene uvádí M. Bělohlávek (1985, 127–128). Starší literatura tuto zprávu nezná. Jako argument, že se jedná o Karlovu stavbu, je od dob A. Sedláčka (1934, 83–85) užíváno jak ze jména Karel odvozené jméno (užití vlastního jména v názvu charakterizuje všechny Karlovy novostavby z doby po jeho nástupu na český trůn), tak zjevná vazba na sousední Karlštejn. Karla IV. za stavebníka hradu však poprvé označil již v 16. století v mnoha ohledech nedůvěryhodný kronikář Václav Hájek z Libočan, který ovšem Karlík nepochybně díky svému působení v okolí znal i z autopsie. Jeho dílem je i později zmíněnou divadelní hrou Jaroslava Vrchlického Noc na Karlštejně a dle ní natočeným

filmem zpopularizovaná nereálná představa, že hrad Karlík byl sídlem císařovny, neboť na Karlštejně nebyl ženám povolen pobyt přes noc.

Z doby života hradu doposud známe jen jedinou zmínku písemných pramenů. Pochází z doby okolo roku 1400 (Sedláček 1934, 85). Hrad Karlík byl tehdy králem Václavem IV. zapsán a zastaven bližší neznámé osobě, již bylo připsáno na stavení 200 kop grošů. Ze zprávy může vyplývat, že hrad buď nebyl zcela dostavěn, a nebo spíše vyžadoval opravu. Dobu zániku přesněji neznáme, předpokládá se, že Karlík nepřežil husitské války. V průběhu 16. století je již doloženo pouze jeho jméno, když byl bývalý hrad užíván jako orientační bod, podle něžž byl nazýván i rybník v údolí.

Historickou interpretaci ještě komplikuje fakt, že Karlík je dnes jménem i v relativně nevelké vzdálenosti (cca 1,4 km jižním směrem) od hradu ležící vísky s románskou rotundou sv. Martina (dnes sv. Prokopa a Martina; obr. 1), která snad původně byla součástí dvorce. V literatuře (např. Merhautová 1971, 112–113; Smetánka 1973) se vyskytl velmi pravděpodobný předpoklad, že se tato lokalita původně nejmenovala Karlík, ale Dobřichovice, kteréžto jméno bylo později přeneseno na dnešní ves Dobřichovice v údolní nivě v sousedství, a původní ves (k jejím počátkům Smetánka 1973) při rotundě získala po stavbě hradu jméno Karlík, které Antonín Profous (1949, 205) vysvětluje jako Malý Karlštejn. K roku 1385 máme doloženu existenci jistého Przibiconem dictum Mlynarz de Karlica (Profous 1949, 205), jehož predikát by mohl nejspíše souviset s touto vsí.

Určité informace použitelné pro historickou interpretaci nepochybně přináší poloha, podoba (obr. 3) a sídelně geografické souvislosti hradu (obr. 2). Jeho stavenišťem se stala úzká a dlouhá strmá skalnatá ostrožna s převýšeným koncem, výrazně vyběhající do východní strany úzkého údolí Karlického potoka z vyššího návrší severně od již zmíněné dnešní vsi Kar-

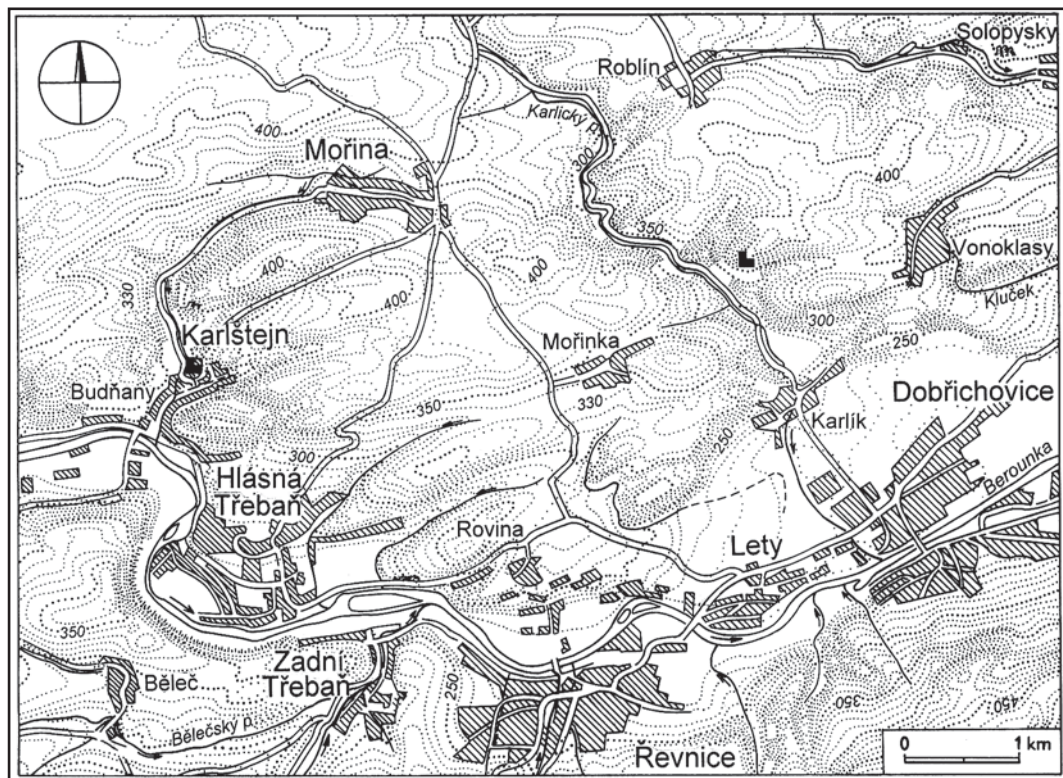

Obr. 1. Karlík, okr. Beroun. Rotunda sv. Petra. Foto autor.

Abb. 1. Karlík, Kreis Beroun. St.-Peter-Rotunde. Foto vom Verfasser.

lík a Dobřichovic (katastrální území Mořina, okr. Beroun). Tato poloha nevykazuje žádný přímý kontakt s doposud známým historickým osídlením. Celé údolí i širší okolí hradu je zalesněno a tento stav nepochybně odpovídá i středověké situaci. Údolím podél Karlického potoka dnes prochází silnice z Dobřichovic na Mořinu a přímo pod hradem se na ní strmě stoupajícím údolím s vydatným pramenem sledujícím jižní stranu hradní ostrožny napojuje cesta na Vonoklasy. Hrad leží vzdušnou čarou 3,8 km východně od Karlštejna.

Jak již bylo naznačeno, Karlíku se doposud nedostalo příliš badatelské pozornosti. Jeho první popis podal koncem 19. století A. Sedláček (1934, 83–84). Ten si povšiml místního názvu „V maštalích“, kterým tehdy byl označován palouk nad hradem a předpokládal, že se zde nacházel hradní konír-

Obr. 2. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Poloha hradu na výřezu z mapy 1 : 10 000. Kresba L. Batulková.

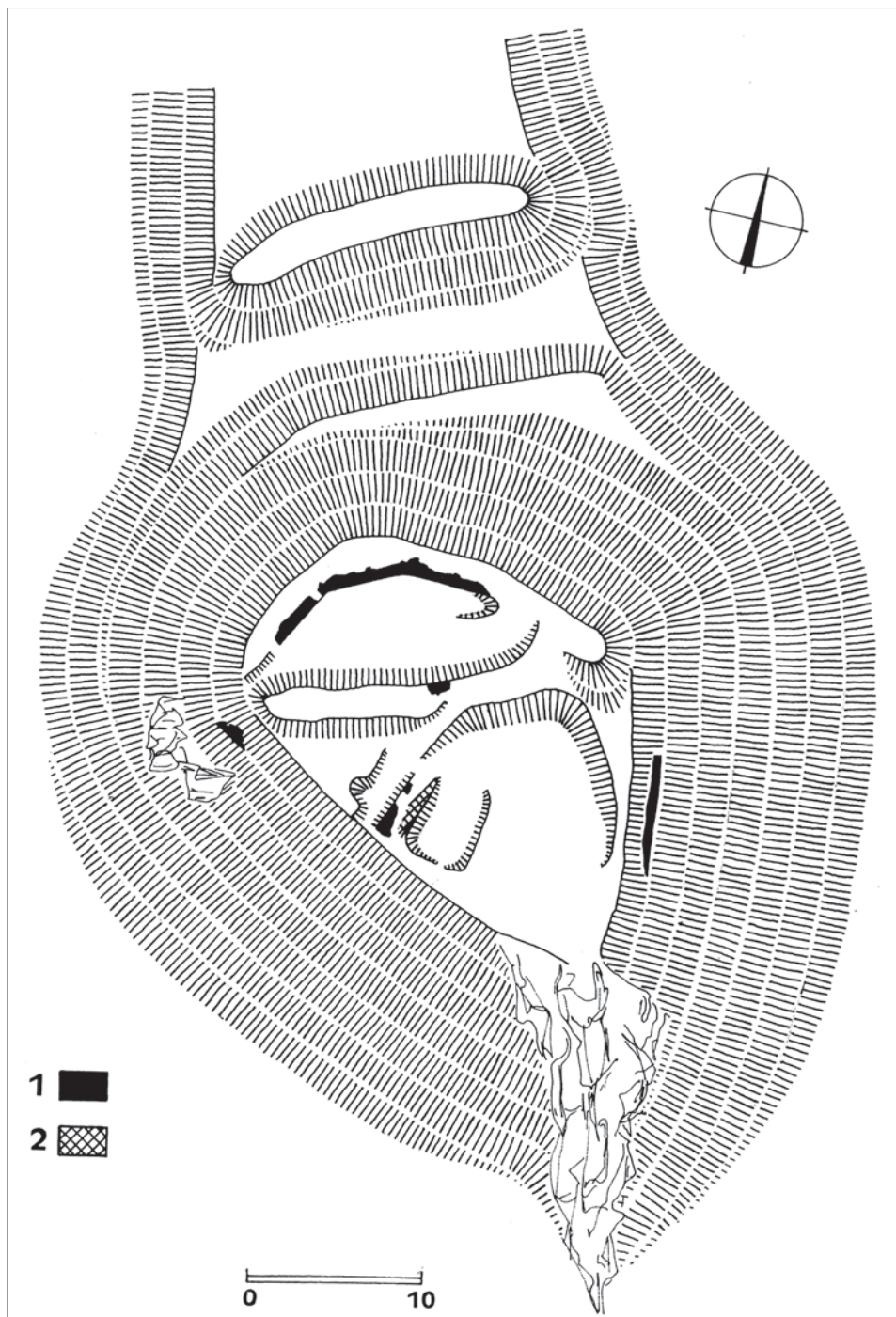
Abb. 2. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Lage der Burg auf einem Kartenausschnitt im Maßstab von 1:10 000. Zeichnung L. Batulková.

ny. Ve vlastním hradním areálu, vymezeném příkopem, předpokládal v čele „čtverhranné věžovaté stavení“, z něhož zbyly po třech stranách vysoké náspy a střední propadlina, která dle něj svědčila o hlubokých sklepech. Stav, který popisoval, byl dle něj ovlivněn vybíráním kamene a výkopy hledačů pokladů. Za zmíněnou stavbou býval „trojhranný výběžek, na němž bývala bašta“. Tento autor též výslovně uvedl, že v době jeho návštěvy na hradě nebylo nad úroveň terénu patrné zdívko.

Sedláčkův popis a představy se nadlouho staly určujícími pro nepočtenou literaturu, která hrad zmiňuje (např. Bělohávek 1984, 127–128). První terénní náčrt lokality vznikl až v rámci povrchového průzkumu v listopadu roku 1974 (Durdík 1977). Tehdy získané poznatky pak byly použity při mladších publikacích hradu (Durdík 1999, 245–246; Durdík–Sušický 2000, 58–60). Opakovaný povrchový průzkum v roce 2003 ukázal, že podoba hradního areálu se poněkud změnila a umožňuje další důležitá pozorování (Durdík 2005, 45 - 46; 2005a). Jeho stav pak byl sledován i v letech 2004, 2005 a 2006. Z výsledků těchto prozatím posledních průzkumů vychází následující popis.

Nevelký hrad (obr. 3) zaujal, jak již bylo uvedeno, mírně převýšený skalnatý konec úzké ostrožny. Toto převýšení je dnes dosti výrazné (obr. 4), což však může být jistě ze značné části způsobeno kubaturou trosk s největší pravděpodobností zavřeného hradu. Určité přirozené převýšení podloží je však nesporné.

Čelo hradu zajišťuje do skály vysekaný šijový příkop (obr. 5). Zejména na jeho eskarpové straně vystupuje do pravidelné šikmé plochy zatesané podloží. Před kontreskarpovou hranou byl vyhozen val, v jehož průběhu, přepažujícím celou ostrožnu, dnes není patrné žádné přerušování, které by mohlo souviset s vedením přístupové komunikace. Za výraznou eskarpovou hranou příkopu je patrna úzká rovná plocha, širší na severovýchodní straně,

Obr. 3. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Terénní náčrt hradu zachycující stav v červenci 2003 (pouze vnitřní líc čelní zdi je zakreslená podle stavu v roce 1974). 1 – nad úrovní terénu patrné zdivo; 2 – nad úrovní terénu patrné vyvrácené zdivo. Kresba J. Durdiková.

Abb. 3. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Die Geländeskizze der Burg zeigt den Zustand vom Juli 2003 (nur die Innenflucht der Frontmauer wurde entsprechend dem Zustand von 1974 eingezeichnet). 1 – über Geländeniveau erkennbares Mauerwerk; 2 – über Geländeniveau erkennbares, eingestürztes Mauerwerk. Zeichnung J. Durdiková.

Obr. 4. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Pohled na čelo hradu z plochy ostrožny před ním. Stav v roce 1974. Foto autor.

Abb. 4. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Blick auf die Burgfront von der vor ihr liegenden Bergspornfläche. Zustand im Jahr 1974. Foto vom Verfasser.

Obr. 5. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Šijový příkop v pohledu od severovýchodu. Stav v roce 1974. Foto autor.

Abb. 5. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Halsgraben von Nordosten her gesehen. Zustand im Jahr 1974. Foto vom Verfasser.

Obr. 6. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Část okopaného vnitřního líce čelní zdi hradu v listopadu 1974. Foto autor.
Abb. 6. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Teil der freigelegten Innenflucht der Frontmauer im November 1974. Foto vom Verfasser.

Obr. 7. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Prostor vnitřního líce čelní zdi stavby v čele hradu v roce 2003. Pohled od východu. Foto autor.
Abb. 7. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Raum der Innenflucht der Frontmauer an der Burgfront im Jahr 2003. Blick von Osten. Foto vom Verfasser.

kde je možno uvažovat o vstupu. Zdá se, že se může jednat o pozůstatek nejspíše lehčeji ohrazeného parkánu.

Výrazně výše položený vnitřní hradní areál má nepravidelný, zhruba kapkovitý obrys. Jeho přední část je oproti zadní ještě poněkud převýšena. Zmíněná přední část měla polygonálně utvářené čelo. Dokládá to v roce 1974 patrný, nepochybně nezodpovědnými neodbornými výkopy odkrytý vnitřní líc čelní zdi (obr. 6). V roce 2003 byl tento líc již bohužel zcela destrukován a nad úroveň terénu vystupovalo pouze amorfní jádro zdiva (obr. 7). Vyvýšenou čelní vnitřní plochu hradu oproti zadní vymezuje výrazný valovitý útvar. Jak ukázala malá část v roce 2003 nad úroveň terénu vystoupivšího vnitřního líce zdi, je nepochybně reliktem nádvorní stěny stavby, která v čele hradu stávala (obr. 8).

Z obvodové hradby na bočních stranách se na východní straně ve svahu pod dnešní terénní hranou dochoval delší fragment vnějšího líce a podstatně menší část líce je patrná i na jihozápadní straně. V zadní části hradu, rovněž poškozené neodbornými výkopy a navazující na výrazný klesající skalnatý hřeben tvořící opyš ostrožny, stávala budova při jihozápadní straně. Doposud se z ní dochovaly pozůstatky částečně okopané příčky, tvořené jak vlastním zdívkem západního líce, tak vyvráceným a částečně destrukovaným lícem východním (obr. 9).

Pro stavbu hradu bylo použito místního lomového kamene. Architektonické články byly zřejmě provedeny z jemného žlutého pískovce, vizuálně analogického materiálu architektonických článků na Karlštejně, jehož zlomky byly, stejně jako pozůstatky prejzové krytiny, získány povrchovým sběrem. Ten však přes značnou pozornost, která mu byla opakovaně věnována, nepřinesl ani jediný zlomek keramiky či jiný archeologický materiál. Vyplývá to nepochybně jak z charakteru staveniště s mimořádně strmými svahy, nevhodnými pro ukládání vrstev, tak ze způsobu zániku hradu. Ten je nejspíše zavřený, což znamená, že dnešní povrch je tvořen pouze mohutnými destrukčními vrstvami a původní terény se nacházejí hluboko pod nimi.

V rámci úvah o rekonstrukci možné podoby hradu se nabízí několik možností interpretace patrné terénní situace. Za současného stavu vědomostí se jeví nejpravděpodobnějším předpoklad, že v čele malého hradu stávalo vysoké věžovité stavení,

Obr. 8. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Reliéfní reliktní nádvorní stěny čelní stavby s vystupujícími kameny jejího vnitřního líce. Stav v roce 2003. Foto autor.

Abb. 8. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Reliefartiges Relikt der Hofwand des Frontbaues mit heraustretenden Steinen ihrer Innenflucht. Zustand im Jahr 2003. Foto vom Verfasser.

nejspíše přímo obytná věž poněkud nepravidelného půdorysu s polygonálním čelem, a za ním při jihozápadní hradbě nižší budova. Mezi oběma navazujícími stavbami by se pak nacházelo nevelké nádvoří. Ověření či korekce této představy (obr. 10) je v možnostech pouze budoucího archeologického výzkumu.

Shrneme-li dostupné informace, je možno mít za to, že hrad nebyl běžným šlechtickým sídlem. K tomuto účelu neměl hospodářské vybavení a nejevil přímější kontakt s okolním osídlením. Jeho poněkud stísněná podoba by v soudobém kontextu odpovídala spíše tvrzím, jejichž běžné provozní charakteristiky zde ovšem neregistrujeme. S předpokladem vazby na Karlštejn se lze jistě ztotožnit. Karlík by tak představoval k němu příslušnou stavbu, plnící kontrolní a nejspíše především lovecké funkce (viz dále) v lesnaté oblasti východně od něj. Tomuto předpokladu dobře odpovídá i předpokládaný zánik takového královského, jinak jen s obtížemi využitelného objektu v době rozpadu silné královské moci zejména za husitských válek. V tomto kontextu se jeví založení hradu Karlem IV. jako velmi pravděpodobné.

Pokusme se nyní o srovnání podoby Karlíku s ostatními hrady Karla IV. (jejich přehled naposledy Durdík 2006). Toto srovnání je ovšem nelehkou záležitostí. Vyplývá to zejména z veliké pestrosti Karlových staveb, mezi nimiž s výjimkou hradů Kašperk a Radyně (např. Menclová 1976, 63–72) prakticky nenevidujeme stavby, které by si byly navzájem podobné. Většina z nich zapadá do hlavních vývojových tendencí české hradní architektury své doby (např. Durdík 1995; 1997), nalezneme však mezi nimi i objekty, na jejichž podobě se jako politicky motivovaná demonstrace (Durdík 2004) projevil i záměrný historismus (Karlštejn – např. Durdík 1998; Vyšehrad – např. Nechvátal 1983 a zřejmě i Lauf an der Pegnitz – k hradu např. Schock-Werner 1996; 1998; Schulz 2002; Burger–Rykl 2006; Schulz–Burger 2006).

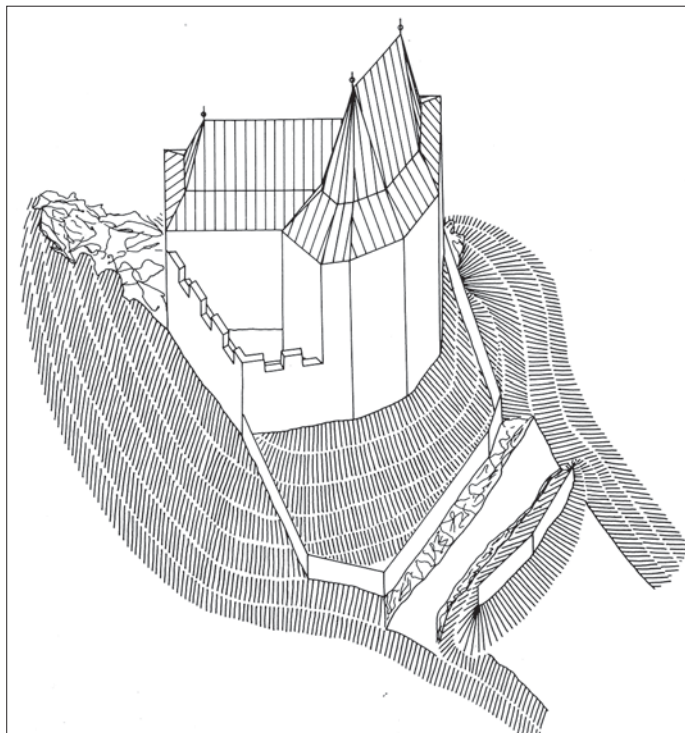
Karlík je nepochybně mezi Karlovými hrady stavbou nejmenší, ovšem rozdílná oproti dalším malým hradům (např. Karlovy Vary; srov. Klsák 2003; či Karlsfried; srov. Durdík 1984, 168–169; Billig–Müller 1998, 207) není řádový. Rozměry hradu odpovídají jeho předpokládané pomocné funkci.

V rámci pokusu o srovnání bude nutno nepochybně nechat stranou Karlovy přestavby či dostavby starších hradů, do nichž dostavoval zejména paláce (Pražský hrad, Litoměřice; srov. Muk 1980; dále Ojvín; srov. Friess 2000; Wojnicz 2002; či Sulzbach). Mimo možnost

Obr. 9. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Vyvrácené zbytky příčky boční budovy. Foto autor.

Abb. 9. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Umgestürzte Reste einer Zwischenwand des Seitengebäudes. Foto vom Verfasser.

Obr. 10. Karlík, hrad, k. ú. Mořina, okr. Beroun. Pokus o hmotovou rekonstrukci hradu. Varianta s čelní věžovitou stavbou. Kresba J. Durdíková.

Abb. 10. Karlík, Burg, Katastergebiet Mořina, Kreis Beroun. Versuch einer Bauphase-Rekonstruktion der Burg. Variante mit fronturmartigem Bau. Zeichnung J. Durdíková.

srovnání svým celkovým pojetím nepochybně stojí i zmíněné záměrně historizující důsledně článkované stavby (Karlštejn, Vyšehrad a zřejmě i Lauf an der Pegnitz). Článkovaný organismus měl i Karlsfried, zde to ovšem nepochybně vyplývalo ze speciálního poslání tohoto pohraničního hradu. Karel IV. stavěl i bezvěžové hrady buď s mohutným palácem jako hlavní stavbou (Dobříš, Tepenec – Karlsburg; např. Plaček 2001, 640–641), nebo s kontinuální zástavbou při obvodu (Hrádek u Purkarce). U ostatních registrujeme srůstání paláce s věží či věžemi, což však není žádné specifikum staveb Karla IV., nýbrž jedna ze základních vývojových tendencí české hradní architektury 14. století.

Pokud je rekonstrukce čelní stavby na Karlíku jako věže správná, je nutno povšimnout si podoby věží na ostatních Karlových hradech. Pouze ve dvou případech (Karlsfried, Lauf an der Pegnitz) bylo užito čtverhranného bergfritu. U všech ostatních věží vybavených hradů jde o ve 14. století v Čechách velmi oblíbené věže obytné (Durdík 1995a; Durdík 2002a; Karlštejn, Kašperk, Radyně, Karlovy Vary a zřejmě i Vyšehrad). Všechny tyto věže mají čtvercový či obdélný půdorys (v případě Karlštejna s vnitřním členěním), polygonální tvar neregistrujeme (pouze na Willenbergově vyobrazení Vyšehradu je věž Neklanka zakreslena jako polygonální, ostatní historická ikonografie ji zaznamenává jako čtverhrannou). Pokud zmíněné věže srůstají s navazujícím palácem (Kašperk, Radyně, Karlovy Vary), je šířka i podélná osa obou staveb shodná. Situace na Karlíku však jistě může být determinována obrysem stísněného staveniště.

Zmíněná mimořádná pestrost řešení Karlových hradů neumožňuje z typologického hlediska jednoznačné přiřčení, či naopak odmítnutí zařazení Karlíku mezi ně. Hrad dobře zapadá do dobových vývojových tendencí, které se v hojně míře projeví i na Karlových hradech, pokud neměly speciální demonstrační či provozní funkci.

Z výše naznačených důvodů je však velmi pravděpodobné, že Karlík mezi hrady Karla IV. skutečně náleží. Výmluvně pro to svědčí i sídelně geografické souvislosti. K jeho vzniku mohlo dojít nejdříve po založení Karlštejna (bez udání pramene uvážené datum 1358 si vyžádá ověření) a existovat musel nejpozději před dobou okolo roku 1400, kdy byl zastaven. Předpokládaná lovecká funkce hradu umožňuje srovnání se starším, relativně nedaleko v Přemyslovském loveckém hvozdu ležícím hradem Jenčovem (např. Durdík 1978). I ten dosahoval velmi malých rozměrů a tvořily ho též dvě nevelké budovy – čtverhranná obytná věž a nejspíše dvouprostorový obdélný palác.

Málo známý hrad Karlík představuje nepochybně zajímavou a důležitou památku, která si přes svou nenápadnost v mnoha ohledech zaslouží další pozornost. Potvrzení či korekce platnosti dosavadních představ o něm, které byly na tomto místě nastíněny, zůstává v možnostech budoucího archeologického výzkumu, který by zde nepochybně byl značně produktivní.

Tento text vznikl v rámci grantového projektu Ministerstva kultury České republiky DB06P01OPP004 České hrady – záchrana pramenů.

K tisku doporučil prof. PhDr. Zdeněk Měřinský, CSc.

Literatura

- ANDERLE, J., 2005: Hrad Kašperk, PRP XII/1, 37–72.
- BĚLOHLÁVEK, M. (ed.), 1985: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Západní Čechy. Praha.
- BILLIG, G.–MÜLLER, H., 1998: Burgen. Zeugen sächsischer Geschichte. Neustadt a. d. Aisch.
- BURGER, D.–RYKL, M., 2006: Die Raumstruktur der Burg Karls IV. in Lauf. In: Burg Lauf a. d. Pegnitz. Ein Bauwerk Kaiser Karls IV., 35–66. Nürnberg.
- DURDÍK, T., 1977: Mořinka hrádek Karlík, okr. Beroun, Výzkumy v Čechách 1974, 124, obr. 23.
- 1978: Povrchový průzkum hradu Jenčova, Muzeum a současnost 1, 137–156.
- 1984: České hrady. Praha.
- 1995: From 'château fort' to 'château de plaisance'. Development of the XIV century in Bohemia, IBI Bulletin 49, 1993, 27–34.
- 1995a: Wohntürme böhmischer Burgen, Burgenforschung aus Sachsen 7, 135–155.
- 1997: Von der Burg zum Schloss. Die Hauptentwicklungslinien der böhmischen Burgenarchitektur des 14. Jahrhundert, Forschungen zu Burgen und Schlössern 3, 153–170.
- 1998: A few remarks about the structural aspect of Karlštejn. In: Magister Theodoricus. Court painter to emperor Charles IV, J. Fajt (ed.), 36–43. Praha.
- 1999: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.
- 2002: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky. Praha.
- 2002a: Wohntürme der böhmischen Burgen Karls IV. In: Wohntürme. Veröffentlichungen der Deutschen Burgenvereinigung e. V. zugleich Sonderheft der Zeitschrift „Burgenforschung aus Sachsen“, 41–47. Langenweißbach.
- 2004: K otázce demonstrační architektury na českých hradech, ZPP 64, 118–123, 173–174, 177–178.
- 2005: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky 2. Praha.
- 2005a: Karlík – die kleinste böhmische Burg Karls IV., AH Polona, tom 15/1. Przesłość z perspektywy źródeł materialnych i pisanych, 197–206.
- 2006: Die Burg Lauf im Kontext der böhmischen Burgenarchitektur. In: Burg Lauf a. d. Pegnitz. Ein Bauwerk Kaiser Karls IV., 109–118. Nürnberg.
- 2008: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky 3. Praha.
- DURDÍK, T.–GOTTFRIED, L.–HORYNOVÁ, M.–ÚLOVEC, J., 1996: Výběrová bibliografie hradu Karlštejna, CB 5, 363–370.
- DURDÍK, T.–SUŠICKÝ, V., 2000: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Střední Čechy. Praha.
- FRIES, J. E., 2000: Ausgrabungen in der Burg Oybin, Burgen und Schlösser 41, 114–120.
- KLSÁK, J., 2003: Středověký hrad v Karlových Varech, SCHM 2002, 61–69.
- MENCLOVÁ, D., 1976: České hrady 2. Praha. (2. vydání.)
- MERHAUTOVÁ, A., 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.
- MUK, J., 1980: Gotický hrad v Litoměřicích, Vlastivědný sborník Litoměřicko 16, 101–112.
- NECHVÁTAL, B., 1983: Vyšehrad. Stručný průvodce. Praha.
- PLÁČEK, M., 2001: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů. Praha.

- PROFOUS, A., 1949: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, II. Praha.
- SEDLÁČEK, A., 1934: Hrady, zámky a tvrze Království českého VI. Praha. (2. vydání.)
- SCHOCK-WERNER, B., 1996: Die Kaiserburg in Lauf. Die Fundgrube 37/2, Beilage der Pegnitz-Zeitung für Heimatkunde und Lokalgeschichte. Mai, 1–9.
- 1998: Die Burg Kaiser Karls IV. in Lauf. Residenz eines geplanten neues Territoriums, Bohemia Band 39, 253–264.
- SCHULZ, A., 2002: Die Burg Kaiser Karls IV. in Lauf an der Pegnitz. Eine Untersuchung ihrer ursprünglichen Bedeutung, Forschungen zu Burgen und Schlössern 7, 117–128.
- SCHULZ, A.–BURGER, D., 2006: Zum Forschungsstand der Burg Lauf. In: Burg Lauf a. d. Pegnitz. Ein Bauwerk Kaiser Karls IV., 9–18. Nürnberg.
- SMETÁNKA, Z., 1973: Povrchový průzkum na lokalitě Karlík u Dobřichovic, HG 10, 81–90.
- WOJNICZ, J., 2002: Burg- und Klosteranlage Oybin. Archeonaut 1. Dresden.

Zusammenfassung

Die Burg Karlík

Die untergegangene mittelböhmisches Burg Karlík, die Dank des populären romantischen Lustspiels *Eine Nacht auf Karlstein* von J. Vrchlický irrtümlicherweise im allgemeinen Bewußtsein verankert ist, gehört zu den nur wenig bekannten Denkmälern.

Sein Bauherr war, wie auch der Name andeutet, wohl Karl IV. und die kleine Burg hatte offenbar eine unterstützende, insbesondere der Jagd dienende Funktion in der Nachbarschaft von Karlstein. In der schriftlich niedergelegten Geschichte wird sie lediglich ein einziges Mal in der Zeit um das Jahr 1400 erwähnt. Man vermutet, daß sie die Hussitenkriege nicht überlebt hat.

Die kleine, einteilige Burg wurde auf einem in einem Waldmassiv liegenden schmalen Bergsporn ohne unmittelbare Anbindung zur umliegenden Ansiedlung errichtet. Ihre Front wurde durch einen Halsgraben und den Wall davor gesichert, hinter dem sich wahrscheinlich ein leichter, eingefriedeter Zwinger befand. An der Front des inneren Areals erhob sich ein ausladender polygonaler Bau, der offenbar den Charakter eines Wohnturms hatte und an welchen sich an der Seite eines kleinen dreieckigen Hofes ein weiteres Gebäude mit wahrscheinlich zwei Räumlichkeiten anfügte.

Im Rahmen der Burgneubauten von Karl IV. ist Karlík wahrscheinlich die kleinste Burg. Die große Mannigfaltigkeit in den Anlagen der übrigen Burgen dieses großen Herrschers ist eindeutig kein Beleg dafür, daß Karlík zu diesen zu zählen ist (schließt dies allerdings auch nicht aus). Ihrer Anlage nach stellt sie zweifellos keine Abweichung dar und konveniert auch gut mit den Hauptentwicklungstendenzen der böhmischen Burgenarchitektur des 14. Jahrhunderts.

Die nur wenig bekannte Burg Karlík stellt zweifellos ein interessantes und wichtiges Denkmal dar, welches auch trotz ihrer Unauffälligkeit in vielerlei Hinsicht weitere Aufmerksamkeit verdient. Die Bestätigung oder Korrektur der hier skizzierten bisherigen Vorstellungen über sie bewegt sich in den Möglichkeiten künftiger archäologischer Untersuchungen, die zweifellos äußerst produktiv wären.

Übersetzung: Bernd Magar

